

Dénes Zsófia: Élet helyett órák. Egy fejezet Ady életéből. A bevezető tanulmányt és a jegyzeteket Kovalovszky Miklós írta. Bp. 1967. Magvető K. 305 l.

Milyen hely illeti meg a gazdagodó Ady-irodalomban ezt a feltámadott könyvet, amely 1939-ben született, hogy húsz évig érlelt élményeket örökítsen meg, s amelynek 1940-es első kiadása nagyrészt 1944-ben zúzdába küldték, s így voltaképp most, — újabb harminc év múlva — kerül először közönség elé? Ez a fél évszázaddá nővő távlat maga az irodalomtörténetté váló eleven élet folyamata. Mi marad ebből az eleve-ségből és mit nyújt az irodalomtörténetírásnak?

Dénes Zsófia emlékezése éppen életközelségével, szuggesztív elfogódottságával lesz dokumentum értékű. A tudománynak rosszízű „regényszerűség” itt vallomások hitelét is jelenti. Ady öt évének közvetlen tanújaként beszél. 1913 novemberétől haláláig a féltő, szerető nő, becsületes barát és értő tisztelő szerepében vesz részt életében. Jöszemű, érzékeny megfigyelőként írja naplójegyzeteit, majd az élményeket emlékeként fűzi össze. Számos közéletet kapunk a Park-penziónban élő Adyról; Bölöniékkel, Papp Viktorral átmutatott éjszakáiról, — a lenyűgöző varázsú személyiségről éppúgy, mint a szeszélyes, állhatatlan, nehezen kezelhető emberről. Menynyire élő alakot idéző erejű nemcsak a lipótzői látogatás leírása, az idegbetegekkel sajátos kontaktust teremtő Ady rajza, de a szilágysomlyói rabbi bibliazóé is, a virágküldeményre érzékenyen reagáló emberé is. Legényéletének kialakított környezetét, emberei: Ilona, a házvezetőnő, az elsuhanó „kis női csukák” árnyéka, rögtönzött tavaszi összejevetelek sodró életörme: mind beszédes, „adalék” a sokarcú költő megértéséhez, ahhoz az Adyéhoz, akinek minden szempilláját „nevezetes állomásnak” látta Rippl-Rónai. Dénes Zsófia ismeri, megbecsüli a pontos tárgyi feljegyzések értékét. Hogy mennyire él benne ez az értékmegőrző, s mentő felelősség, azt éppen a Fehér Dezsőné, Brüll Berta, Ady Lajosné emlékezéseinek, birtokukban levő levelek rendezésében, közreadásában mutatkozó gondossága bizonyítja. De ez a memoár többet nyújt adatainál. Olyan értékeket is őriz, amelyek többet adnak a megbízható tények, részletek, megvilágító apróságok közlésénél. Többet: mindezeket emberi egységükben, légkörteremtő varázsukban, művészi éntel fel. Ahogy tiszteli a dokumentumokat, úgy (vagy még inkább) nem állhat ellent a feltűnő élmények eleven vonzásának. S ez, az emlékezés heve, személyessége a megörökítési erejét, az író ihletettségét táplálja. Evvel érdemlik ki az Ady-rokonok, Ady Lajos megilletődöttségét, azt, hogy Móriczot „beteggé tette” szuggesztív szellemidézésé-

vel, hogy „kivételes” könyvnek, „első írásnak” nevezték, az Ady-irodalomban.

Ma már az ő előszavaik is irodalomtörténeti momentumok, a „szemünk láttára” maradáno értékke kövesedő eleven emberi kapcsolatok nyomai. Mindez ismét az eltelte félvszázad rétegeire is utal. Ami „korabeli” az emlékezésben; a biztonságos polgári otthon légköre, Dénes Zsófia anyjának alakja, Ady náluk tett látogatása stb., köznapni mozzanatok, ahol a költő „hasonlít” korára, még élesebbé teszik különcségét, különbözni merését, személyiségének erejét. Helyt kaphattak volna az 1940-es kiadás fényképmelletei is.

Széles Klára

Pók Lajos: Babits Mihály alkotásai és vallomásai tükrében. A képanyagot összeállította: P. Somlai Alice. Bp. 1967. Szépirodalmi K. 221 l. (Arcok és vallomások)

Pók Lajos könyve Babitsról az irodalomtörténetírásnak sajátos fajtája. Esszé, amely az életmű esztétikai és eszmei értékelését rövid, de a maga arányai közt teljességre törekvő pályakép keretében adja, nem farkodva élettrajzi mozzanatok közlésével sem. Ezen a kereten belül azonban valóságos „montázs”-t is találunk, vagyis jól válogatott idézeteket, néhol hosszabb szemelvényeket is a költő verseiből, tanulmányaiból, kéziratban maradt vagy nyomtatásban is megjelent önéletrajzi vázlataiból, nevezetesebb nyilatkozataiból. Mindezt a maga helyén, ahol a szöveg Babits életének valamely fordulata, írói, gondolkodói fejlődésének, emberi magatartásának egy-egy szakaszára vet éles világosságot. De az összeállítás még ezzel sem merül ki: a költőt túlálón jellemző kortársi kritikákból, méltatásokból is közöl a könyv nem egy részletet; legtöbbit még a főszövegbe illesztve, néhányat — jobbra már Babits halála utániakat — a kötet végén függelékben. Ezt még időrendbe állított élettrajzi adatok követik, végül a költő önállóan megjelent köteteinek csaknem teljes felsorolása. (Hiányzik pl. az Athenaeum Olvasótárában 1941-ben megjelent válogatott versek kötete és — elvszerűen — egy-egy verskötetnek, regénynek, *Az európai irodalom történetének* az elsőnél későbbi kiadása.) Tetézi ezt a gazdag anyagot a sok-sok fénykép a költőről, hozzátartozóiról, lakóhelyeiről, némely kötetének vagy a Nyugat valamely évfolyamának címlapjáról, Babits-kéziratokról és illusztrációkról: régen ismert felvételek közt eddig sehol nem közöltek, mind-mind érdekesek, valamire rávilágítók.

Mindazáltal hangsúlyozni kell, hogy Pók Lajos munkája, noha a sok szemelvényvel, képpel, függelékkel együtt sem nagy terjedelmű,